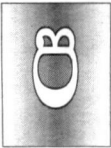

ජෛව මංකොලය

සෞඛ්‍යදායී වේන්දේසියේ විකිණීම

ජාන පේටන්ට් කිරීම මතභේදකාරීයි

සුගිය ජනවාරියේදී ඇමෙරිකානු පේටන්ට් වෙළෙඳ සලකුණ කාර්යාලය අලුත් ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් ප්‍රකාශයට පත් කළේ ය. ඒ බහුජාතික සමාගම්වලට ඩොලර් බිලියන ගණනින් ආදායම් ගෙනදෙන වෙළෙඳමකට උර දීමට ය. ඇමෙරිකානු පේටන්ට් කාර්යාලය නව ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් ප්‍රකාශයට පත් කළේ ජාන සඳහා පේටන්ට් ලබා ගැනීමේ කාර්යාලය "විධිමත්" කිරීමට ය. තැන්තම් ඇමරිකාව පුමුබ බටහිර රටවලට වාසිදායක වෙළෙඳමක් ගොඩනංවා ගැනීමට ය. විවිධ බුද්ධිමය අයිතිවාසිකම් සඳහා පේටන්ට් අවසර පතක් ලබාදීමේ ක්‍රියාවලියට වසර සියයකට වඩා වැඩි ඉතිහාසයක් තිබුණත් ජාන සඳහා පේටන්ට් ලබාදීමේ ඉතිහාසය ඇරඹෙමින් තිබෙන්නේ දැන් ය.

පේටන්ට් බලපත්‍රයක් (Patent licence) වශයෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ, රජයක් විසින් යම් නිර්මාණකරුවකුට, ඒ නිර්මාණකරුගේ නිර්මාණයක අයිතිවාසිකම් පිළිබඳව ලබා දෙන නීතිමය ආවරණය යි. මේ මගින් අපේක්ෂා කරනුයේ එම නිර්මාණය (Innovation) වෙනුවෙන් නිර්මාණකරුවා වැය කළ කාලය, ශ්‍රමය, ධනය හා බුද්ධිමය භාවිතයෙන් ප්‍රයෝජන ගැනීමට ඔහුට ඉඩ සලසා දීම ය. තැනහොත් ඒ නිර්මාණය වෙනත් පුද්ගලයින් අනුකරණය කිරීම නිසා ඉන් ලබා ගත හැකි ප්‍රතිලාභ වෙනුවෙන් මුල් නිර්මාණකරුවාට මුහුණදීමට සිදුවන තරගකාරීත්වය මඟ හැරවීම යි.

මේ නිසා නිර්මාණකරුවකුට තමන්ගේ නිර්මාණය දේපොළක් වශයෙන් හිමිවන අතර, එම අයිතිවාසිකම විකිණීම, කුලියට දීමට හෝ වෙනත් ආකාරයකින් හැසිරවීමේ බලය නිර්මාණකරුවාට ලැබේ. ඒ අයුරින් ම යමෙකුට තවත් කෙනෙකුගේ පේටන්ට් අයිතිවාසිකමක් මිලදී ගෙන ඉන් ප්‍රතිලාභ ලැබීමේ හැකියාව ද තිබෙන බව පැහැදිලිව පෙනේ.

සාමාන්‍යයෙන් රටක පේටන්ට් අයිතිවාසිකම ලබා දෙන නිශ්චිත ආයතනික ව්‍යුහයක් තිබෙන්නේය. අපේ රටේදී නම් ඒ කටයුතු සිදුකරන්නේ බුද්ධිමය දේපොළ කාර්යාංශය යටතේ ය. ඇමරිකාවේදී නම් එක්සත් ජනපද පේටන්ට් හා වෙළෙඳ ලකුණ කාර්යාලය මගිනි. බ්‍රිතාන්‍යය ඇතුළු යුරෝපා රටවලදී පේටන්ට් බලපත් ලබාදීමේ කටයුතු සිදු කරන්නේ යුරෝපා පේටන්ට් සම්මුතිය (VPC- European Patent Convention) යටතේ යුරෝපා පේටන්ට් කාර්යාලයයි. එහෙත් පසුගිය කාලයේ ලෝක වෙළෙඳ සංවිධානය (WTO -World Trade Organisation) මගින් එහි සාමාජිකත්වය දරන සියලු රටවලට පොදු පේටන්ට් නීති මාලාවක් හා අයිතිවාසිකමක් ලබාදීමට කටයුතු කළේ ය. ඒ අනුව එම රටවල් පේටන්ට් ගිවිසුමකට එළඹියේ ය. වෙළෙඳාම ආශ්‍රිත බුද්ධිමය දේපොළ අයිතිවාසිකම් ගිවිසුම (TRIPS - Trade Related Intellectual Property Rights agreement) නම් වන මේ ගිවිසුම මගින් ලෝකයටම පොදු පේටන්ට් නීති

මසු උයනක්

මිනිසෙක් ස්වභාවධර්මයෙන් උරුම කොට ගෙන ආ ජානයක්, හා ඊට අදාළ කටයුතු වෙනුවෙන් අයිතිවාසිකමක් හවින් මිනිසෙකුට හිමිය හැකි ද? මේ අයිතිවාසිකමෙන් කොටසක්වත් ඒ ජානයට ස්වභාවිකව දරන පුද්ගලයාට අයිති නැත් ද? ස්වභාවධර්මයේ අයිතියට හිතියක් මිනිසාට අර්ථ දක්වන්න පුළුවන් ද?

මාලාවක් එළි දැව්වේ ය. 1995 න් ඇරඹී තවමත් සම්පූර්ණයෙන්ම සම්පූර්ණ වී නැති මේ නීති මාලාවන් ක්‍රියාත්මක වීමෙන් තව තොබෝ දිනකින් මුළු ලෝකයම එකම පේටන්ට් නීතියක් අනුගමනය කරන තැනට පත් වේ. එවිට ලෝකයේ කුමන රටකදී ලබා ගන්නා පේටන්ට් අයිතිවාසිකමක් වුවත් දේශසීමා වලින් මායිම් තොවී ලොවට ම බලපාන එකක් වන්නේ ය.

මේ අලුත් පේටන්ට් නීතිවලට කලින් යමෙකුට පේටන්ට් අයිතිවාසිකමක් ලබා ගත හැකිව තිබුණේ

තව නිර්මාණයක් වෙනුවෙන් පමණි. නව සොයා ගැනීමක් (Discovery) වෙනුවෙන් පේටන්ට් අයිතිවාසිකමක් ලබා ගැනීමට පුළුවන්කමක් කිසිවෙකුට තිබුණේ නැත. එහෙත් දැන් ඒ අයිතිවාසිකම් ලැබී තිබෙන බව පෙනේ.

මේ අයුරින් තව නිර්මාණයක් තොව සොයා ගැනීමක් වෙනුවෙන් පේටන්ට් ලබා දෙන බව පෙනෙන්නට තිබෙන්නේ ජාන සඳහා පේටන්ට් ලබාදීමේ කටයුතු වලදී ය. තැනහොත් ඒවින් සතු යම් යම්

ගුණාංග වෙනුවෙන් පේටන්ට් ලබාදීමේ කටයුතු වලදී ය.

මේ අයුරින් ජීවීන් සතුව තිබෙන ලක්ෂණ තව සොයා ගැනීම තොවන බවට අර්ථ දක්වන්නන් මෙන්ම ඒවා තව සොයා ගැනීම වශයෙන් අර්ථ දක්වන්නෝ ද සිටිති. දැන් ජාති සඳහා පේටන්ට් ලබා ගැනීමේ සංවාදය ඇතිව තිබෙන්නේ මේ දෙපිරිස අතර ය.

සාමාන්‍යයෙන් වෛරසයක පටන් මිනිසෙක් දක්වා ස්වභාවිකව ඇති වී සිටින කිසිම පද්ධතියක් වෙනුවෙන් පේටන්ට් අයිතියක් කිසිවෙකුටත් ලබා ගත හැක්කේ නොවේ. ඒ ස්වභාවධර්මයේ නිර්මාණ වන මේ පද්ධතිවල "නිර්මාපකයා" මිනිසිට සිටින පේටන්ට් ඉල්ලන මිනිසෙක් නොවීය හැකි බැවිනි. එහෙත් මිනිසා විසින් විවිධ උපක්‍රම යොදා වෙනස් කරනු ලැබූ ජීව පද්ධතීන් වෙනුවෙන් පේටන්ට් අයිතිවාසිකම් ලබා ගත හැක්කේ ය.

ජාති ඉංජිනේරු විද්‍යාත්මකව වෙනස් කළ ජීවීන් (GMO-Genetically Modified Orgnaisms) සඳහා පේටන්ට් ලබා ගත හැක්කේ මේ නිසා ය. පරීක්ෂණාගාරවල සිටින ප්‍රවේණිකව වෙනස් කළ බැක්ටීරියාවන්ගේ පටන් ඇමෙරිකාවේ වගා බිම්වල වගා කෙරෙන නිර්මාණ ප්‍රභේද දක්වා වන සතුන් හා ශාක බොහෝමයකට පේටන්ට් අයිතිවාසිකම් දරන සමාගම් තිබෙන්නේ ද මේ නිසා ය.

එහෙත් ජාති වෙනුවෙන් පේටන්ට් ලබා ගැනීම රෙප්ව මංකොල්ලයක් යැයි කියන කණ්ඩායමේ තර්කය මීට වෙනස් ය. ඔවුන් කියන්නේ ජාතියක් යනු අලුත් නිර්මාණයක් නොවන බව ය. ජාතියක් වශයෙන් පිළි ගත හැකි එනම් ප්‍රයෝජනවත් ප්‍රෝටීනයක් නිපදවීමේ හානිම අනුපිළිවෙලක් ඇති ඩී එන් ඒ(DNA- Dioxxyribonucleie acid) අණු කොටසක් යනු ස්වභාවධර්මයේ නිර්මාණයක් බව ඔවුන් මතක් කොට දෙන්නේය. මේ නිසා ජාතියක් පිළිබඳ දැනුම යනු "සොයා ගැනීමක්" මිස "තව නිර්මාණයක්" නොවන බව ජාති පේටන්ට් කිරීමට විරුද්ධ අයගේ අදහස යි.

මේ තර්කය පසෙකට දමා ඇති පේටන්ට් කාර්යාල බලධාරීන්

සාමාන්‍යයෙන් වෛරසයක පටන් මිනිසෙක් දක්වා ස්වභාවිකව ඇති වී සිටින කිසිම පද්ධතියක් වෙනුවෙන් පේටන්ට් අයිතියක් කිසිවෙකුටත් ලබා ගත නොහැකි ය.

සෛලීය මට්ටමෙන් පහළ ව්‍යුහයක් සඳහා පේටන්ට් අයිතිවාසිකම් ලාබදීම මුල් කාලයේ පටන්ම කර ගෙන ආ දෙයකි. 1873 අවුරුද්දේ දී ඇමෙරිකානු පේටන්ට් කාර්යාලය උච්චි පාස්ටර්ට ලබා දුන් අංක 141072 බලපත්‍රය මෙවැන්නකි. විද්‍යාවේ පුරෝගාමී ක්ෂුද්‍රජීවී විද්‍යාඥයෙකු වූ උච්චි පාස්ටර් ට සිස්ටි සෛල වලින් ස්‍රාවය කෙරෙන එක්සයිම වානිජ වශයෙන් භාවිත කිරීමේ අයිතිය පේටන්ට් බලපත්‍රයක් මගින් ලබා දී තිබේ.

සිස්ටි සෛල වලින් මධ්‍යසාර පැසීමට අදාළ විවිධ එන්සයිමයන් ස්‍රාවය වීම ස්වභාවික සංසිද්ධියකි. එය උච්චි පාස්ටර්ගේ සොයා ගැනීම අතර තිබූ එකකි. එහෙත් ඔහුට පේටන්ට් බලපත්‍රය ලබා දුන්නේ ඒ කටයුත්ත වෙනුවෙන් නොව මේ සිස්ටි සෛල ස්‍රාවය කරන එන්සයිම වානිජ වශයෙන් වෙන් කොට ගැනීමට ඔහු ඉදිරිපත් කළ උපක්‍රම වෙනුවෙන් බව පසුගියද ඇමෙරිකානු පේටන්ට් ආයතනය පහද දුන්නේ ය. ඔවුන් කියන්නේ ඒ තේරුමින් ජාති වෙනුවෙන් පේටන්ට් බලපත් ලබා දිය හැකි බව යි.

මෙහිදී පේටන්ට් බලපත්‍රය ලබා දෙනුයේ නූදෙක් යම් ජාතියක් හඳුනා ගැනීම වෙනුවෙන් නොවන බව ඇමෙරිකා එක්සත් ජනපද පේටන්ට් කාර්යාලය තමන්ගේ අලුත් ප්‍රතිපත්ති රාමුවෙන් පෙන්වා දී තිබෙන්නේ ය. මේ අනුව ජාතියක හානිම රටාව දැන ගැනීම පමණක් බුද්ධිමය අයිතිවාසිකම් ලැබීමට තරම් වන්නේ නැත. ඊට අමතර වශයෙන් ජාතිය නිස්සාරණය කරගන්නා ආකාරය, එය සංශුද්ධ කොට ගන්නා ආකාරය මෙන් ම එම

ජාතියේ ලක්ෂණ යොදා ගනිමින් ප්‍රයෝජනවත් ආකාරයේ තව නිර්මාණයක් සිදුකරන ආකාරය පිළිබඳ අදහස් පේටන්ට් ඉල්ලුම්කරුට තිබිය යුතු ය. එසේම මේ ජාතිය තැවන විද්‍යාගාරයක් තුළ නිපදවීමේ ශිල්පීය ක්‍රම මෙන්ම එම ජාතියේ ක්‍රියාත්මක ස්වරූපය වෙනුවෙන් ද පේටන්ට් බලපත්‍ර ලබා ගත හැක්කේ ය. එනම් ජාති වෙනුවෙන් ලබා දෙනුයේ 'ක්‍රියාවලියක් සඳහා වන පේටන්ට් (Process Patent) බලපත්‍රයකි. ඉදින් ජාතියක් යනු සායා ගැනීමක් වුවත් මේ ක්‍රියාවලිය තව නිර්මාණයක් වීමෙන් එමගින් පේටන්ට් සම්ප්‍රදාය අභියෝගයට ලක් වන්නේ නැති බව ඇමෙරිකානු පේටන්ට් කාර්යාලය කියයි.

මේ අයුරින් ම ඇමෙරිකානු පේටන්ට් කාර්යාලය පෙන්වා දී තිබෙන්නේ මේ පේටන්ට් අයිතිවාසිකම් ලබා දෙන්නේ ජීවයේ අංග වෙනුවෙන් නොවන බවයි. සාමාන්‍යයෙන් ජීවයෙකුගේ සිරුරක් තුළදී එක් එක් ජාති තනි තනි වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වීමේ කටයුතු සිදුවන්නේ නැත. ඒ සඳහා වෙනත් ජාති සමූහයක බලපෑම තිබෙන අතර යම් ජාතියක ක්‍රියාකාරීත්වය යනු ජාති සමූහයක සමස්ත ප්‍රතිඵලයකි. ඒ තේරුමින් එක් ජනායක් යනු ජීවය අතින් අක්‍රීය ද්‍රව්‍යයකි. මෙසේ අතෙක් ජාති වලින් වෙන් කොට ගෙන එම ජාතිය පමණක් ම විද්‍යාගාරයක් තුළ නිපදවීම යනු නූදෙක් කෘත්‍රීම රසායන ද්‍රව්‍යයක් පරිහරණය කිරීමකට සමාන බව

ජාති වෙනුවෙන් පේටන්ට් ලබාදීමට විරුද්ධ වන්නන්ගේ තර්කය බිඳීමට ඊට පක්ෂපාතී අයගේ තර්කය ප්‍රමාණවත් වී නැත. ජාතියක් යනු අක්‍රීය මෙන්ම ජීව විරුද්ධ පද්ධතියක් ය යන තර්කය විහිළුවක් බව ඔවුන් කියයි.

ඇමෙරිකානු පේටන්ට් කාර්යාලයේ මතයයි.

ජාති වෙනුවෙන් පේටන්ට් ලබාදීමට විරුද්ධ වන්නන්ගේ තර්කය බිඳීමට ඊට පක්ෂපාතී අයගේ මේ තර්කය ප්‍රමාණවත් වී නැත. ජාතියක් යනු අක්‍රීය මෙන්ම ජීව නිරුද්ධ පද්ධතියක් ය යන තර්කය විහිළුවක් බව ඔවුන් කියයි. ජීවය පිළිබඳ දැන් පිළිගන්නා අර්ථ දක්වීමට අනුව ඇමෙරිකානු පේටන්ට් නිලධාරීන් තර්ක කලත් ජාතියක හානිම රටාව යනු ස්වභාවධර්මයට අයත් එහි නිර්මාණයක් මිස පුද්ගලයෙකුගේ බුද්ධියක ප්‍රතිඵලයක් නොවන බව මේ ජාති පේටන්ට් කිරීමට විරුද්ධ අයගේ මතයයි. එවැනි සම්පතක් පදනම කොටගත් ක්‍රියාවලියක් යමෙකුගේ නිර්මාණයක් වන්නට පුළුවන. එහෙත් ඒ ක්‍රියාවලිය ඇරඹෙන්නේ, රඳපවතින්නේ ස්වභාවධර්මයේ තිබෙන පද්ධතියක් මත නම් එම පද්ධතිය මිනිසිට සිටින කාටත් පොදු නම් ඒ ක්‍රියාවලිය පේටන්ට් ලබාදීමට තරම් වටිනා එකක් නොවන බව ජාති පේටන්ට් කිරීමට විරුද්ධ වූවන් මතු කොට පෙන්වන තර්කයකි.

කොහොම තවුත් මේ පිළිවෙලින් යම් ජාතියක් හා ඊට සම්බන්ධ ක්‍රියාවලියක් වෙනුවෙන් පේටන්ට් බලපත් ලබා ගැනීම ඒ පුද්ගලයින් සරු වෙළෙඳුමක් වෙත යොමු කරයි.

යම් ජාතියක් මගින් පුද්ගලයින්ට වැළඳෙන රෝගාබාධ තිබේ නම් ඒවාට නිපදවන ඖෂධ වෙනුවෙන් ගොඩනැංවෙන වෙළෙඳුම එකකි. අතෙක් අතට මේ ජාති පදනම කොට ගෙන යම් රෝගයකට ඖෂධ නොවන ප්‍රතිකර්ම සැකසිය හැකි වේ නම් ඒ වෙනුවෙන් පේටන්ට් හිමියාට ලැබෙන්නේ ලොකු ලාභයකි.

මෙතැනදී මතුවන ගැටලුවලට ස්වරූප කීපයක් ම තිබේ.

මිනිසෙක් ස්වභාවධර්මයෙන් උරුම කොට ගෙන ආ ජාතියක්, හා ඊට අදාළ කටයුතු වෙනුවෙන් අයිතිවාසිකමක් තවත් මිනිසෙකුට තිබිය හැකි ද? මේ අයිතිවාසිකමෙන් කොටසක්වත් ඒ ජාතියට ස්වභාවිකව දරන පුද්ගලයාට අයිති නැත් ද? ස්වභාවධර්මයේ අයිතියට නීතියක් මිනිසාට අර්ථ දක්වන්න පුළුවන් ද? ස්වභාවිකව ඔබගේත්

මගේ සිරුරේ තිබෙන ජාතයක දැනුමින් වෙළෙඳමක් පවත්වාගෙන යන්නටත් ඉන් එක් පුද්ගලයෙකුට වාසි ලැබෙන්නටත් පුළුවන්කමක් තිබෙනවා ද? ඔබේ මගේ සිරුරේ තිබෙන ජාතයක් පිළිබඳ කටයුතු අයිති ඔබට ද? මට ද? ස්වභාවධර්මයට ද? යනු එක් ස්වරූපයක ප්‍රශ්න පෙළකි.

අනෙක් අතට මේ අයුරින් යම් ජාතයක් සඳහා ලබා ගත් ජේටන්ට් අයිතිවාසිකම් තිසා එම ජාතය පිළිබඳව හා ඒ ආශ්‍රිත සිදුකරන පර්යේෂණ වෙනුවෙන් ලෝකයේ වෙනත් කිසිවෙකුට අයිතිවාසිකමක් ලැබෙන්නේ නැත. එසේ කළහොත් එය දඬුවම් ලැබිය හැකි වරදකි.

ඉදින් විද්‍යාවේ උත්තතිය ඇති වී තිබෙන්නේ මෙතෙක් කාලයක් මුළුල්ලේ විවිධ විද්වතුන් විසින් සොයා ගත් දැනුම බාධාවකින් තොරව සමාජය පුරා ගලා ගිය තිසා ය. එහෙත් දැන් ඊට බාධා පැමිණ තිබේ. මේ තේරුමින් විද්‍යාවෙන් පොදු යහපතේත් වර්ධනය ගැන තීන්දු ගන්න ජේටන්ට් කාර්යාල නිලධාරීන්ට තිබෙන සඳුවාරාත්මක අයිතිය මොකක් ද? මිනිස් වර්ගයාගේ ඉදිරි පැවැත්ම සහ යහපත් දිවි පෙවෙත විද්‍යාවේ දියුණුව තිසා වර්ධනය වේ යැයි විශ්වාස කරන්නේ නම් ඒ සමාජ උත්තතිය වැලැක්වීමට අනලොස්සකට අයිතියක් තිබෙනවා ද? එක් ජාතියකගේ වෙළෙඳ වාසි වෙනුවෙන් සමස්ථ ලෝකයාගේ දියුණුවට අඩ තබන්නට පුළුවන් ද? යනු තවත් ස්වරූපයක ප්‍රශ්නාවලියකි.

ජාත ජේටන්ට් කිරීම සඳහා අවසර ලබා දෙමින් ඊට ප්‍රතිපත්ති රාමු සකසන කිසිවෙක් මේ ප්‍රශ්නවලට පිළිගත හැකි උත්තර තවමත් ලබා දී නැත්තේ ය. අනෙක් අතට ලෝකයාම එකම ජේටන්ට් තීති මාලාවක් යටතට ගෙන ඒමට උඩගෙඩි දෙන දුප්පත් ලෝකයේ නායකයින් හෝ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් මේ ප්‍රශ්න අදාළ ජාතීන්ගෙන් ඇසූ බවක් පෙනෙන්නටද නැත. මෙතැනදී දුප්පත් ලෝකයේ නායකයින් ගැන කීවේ පොහොසත් රටවල ජාතීන්ගේ වෙළෙඳපොළ තිබෙන්නේ දුප්පත් රටවල ජාතීන් අතර තිසා ය. □